پشت و پەناکانی دەسەڵاتی بنەماڵەیی لە کوردوستان و سوپایەکی زەبەلاح لە تاوانباران!.. حەسەن ڕازانی

بنەماڵەی بارزانی و تاڵەبانی لە سەپاندنی دەسەڵاتیان بە سەر خەڵکی کوردوستاندا سوود لە پشتیوانی ناوخۆیی و دەرەکیی وەردەگرن! هەر ئەمەشە نهێنی و هۆی بەردەوامییان لە دەسەڵاتدا.

ئەوجووت بنەماڵەیە مێژوویەکی دوورو درێژیان هەیە لە ناکۆکی لە گەڵ یەکتردا، بەڵام هەمیشە کۆک بوون و بە یەکەوە بوون و هاوبەش بوون لەو بارودۆخەی کە خەڵکی کوردوستانیان تێکەواندووە!

بۆچی خەڵکی کوردوستان، کە مەبەستمان بەشی باشوورەکەیەتی، گەیشت بەو بارودۆخەی کە ئێستا تێیدایە؟ پرسیارێکی بە ڕواڵەت سادەیە بەڵام، لە پەیوەند بە بارودۆخی سیاسیی و ژیانی خەڵکی کوردوستان، پرسیارێکی سەرەکیی و گرنگە.

بە چەندین دەیە دەچێت خەڵکی کوردوستان بە تێکڕایی و بە تایبەتیش چینی مامناوەندو خوارەوە، قوڕبەسەریی نەما بە سەریدا نەهێنرێت. هەر ئەو چینە هەژارو زەحمەتکێشەش بووە کە هەمیشە لە نێو ئەو گۆڕانکارییە سیاسیانەدا زەرەرمەندی یەکەم بووە. بۆ نموونە پرۆسەی ئەنفالەکان بە ئەنفالی بارزانییەکانیشەوە، پرۆسەی جینۆسایدکردنی یەزیدییەکان بە دەستی داعش، کیمیاباران، ڕاگواستن، بە عەڕەبکردن و چەندین کارەساتی تری گەورەو مێژوویی کە بەسەر نەتەوەی کوردا هێنراون.

بە چەندین دەیە دەچێت چینێکی باڵادەستی کوردوستان بە ناوی کوردایەتییەوە جڵەوی فەرمانڕەوایی خەڵکی کوردوستانی گرتۆتە دەست و جار جارەش ئاڵای کوردوستان بە پێی بەرژەوەندییەکانی خۆی دەشەکێنێتەوە، لە لایەکی ترەوە ئەو چینە باڵادەستە خۆی کردۆتە دەمڕاستی خەڵکی کوردوستان و خۆی کردووە بە ڕابەری بزووتنەوەی ڕزگاریخوازیی کوردوستان و شیعاری:" یان کوردوستان یان نەمان"ی بەرز کردۆتەوە!. خەڵکی کوردوستان دەزانن کە لە ژێر ئەو ئاڵاو شیعارەدا سوودێکی ئەوتۆ بە کوردوستان، وەک خاک و نەتەوە و خەڵک نەگەیەنراوە، ژیانی خەڵکی داماو زەحمەتکێشی بەرەو خۆشی نەبردووە. ئەو چینە باڵادەستە لە ژێر دەمامکی کوردایەتیدا، لە

شاخ و لە شار، بێجگە لە نیوەی دووەمی شیعاری:" یان کوردوستان یان نەمان" شتێکی تری بەرهم نەهێناوە بۆ خەڵکی هەژارو بەشمەینەتی کوردوستان.

لە سەرەتای شەشتەکانەوە ئا□□ای بزووتنەوەی کوردایەتی و بەرزکردنەوەی شیعاری:" یان کوردوستان یان نەمان" لە لایەن بزووتنەوەیەکی چەکدارییەوە بوو کە ناوی لێنرا شۆڕشی ئەیلول و سەرکردایەتی ئەو شۆڕشەش ڕاستەوخۆ ماڵێ بارزانی لە ژێر ناوی پارتی دێموکڕاتی کوردوستان دا ڕابەرایەتی دەکرد. ل□و □□ژ□وە هەتاکو ئێستاش ئەو بنەمالەیە ڕاستەوخۆ جڵەوی بزووتنەوەی کوردایەتی بەرنەداوە و نەشیداوەتە کەسی تر. چەندین هەوڵ دراون کە ئاڵاو شیعاری ئەو کوردایەتیە لە دەستی ماڵێ بارزانی دەربێنن بەڵام هەموو هەوڵەکان بیسوود بوون.. مەیل و تەوژمێکی دژایەتی کردنی ماڵێ بارزانی هاتۆتە ناو مەیدانی کوردایەتیەوە کە چاوەکان زیاترو ڕاستەوخۆ لە سەر ماڵێ تاڵەبانین کە ڕابەرایەتی ئەو مەیل و تەوژمەیان کردووە، ئەو دژایەتی کردنەی ماڵێ بارزانیش یبێجگە لە ماڵوێرانیی بۆ کوردو بە کوشتدانی کوڕی کورد هێج ئەنجامێکی بۆ کورد نەبووە. بۆ نموونە شەڕە ناوخۆییەکان و شەڕەکانی شاخ و شارلە نێوان براکاندا کە بە شەڕی براکوژی ناو دەهێنران!

لە شەشتەکانەوە دژایەتی ماڵێ بارزانی لە گۆڕێدابووە، ویستوویانە جڵەوی کوردایەتی و ئاڵاکەیان لە ددەست دەربێنن. لە سەرەتای شەستەکانەوە کە ئەوکات ماڵباتی تاڵەبانی و ماڵێ بارزانی بە بڕواڵەت بە یەکەوە بوون لە ناو بەناو شۆڕشی ئەیلولدا و لە ژێر ناوی پارتی دێموکڕاتی کوردوستان دا. ئیتر لەوێوەو لە نێو ئەو شۆڕشەدا هەوڵی دژایەتی کردنی ماڵێ بارزانی دەستی پێکرا. خەڵکی کوردوستان زۆر باش و بە وردی ئاگاداری ئەو کێشمەکێش و دژایەتی کردنەیە. ئەو دژایەتی کردنە جار هەبووە بە ئاشکراو جاریش هەبووە بە نهێنی، بە ڕاستەوخۆو ناڕاستەوخۆ لە شارو لە شاخ ، تەنانەت لە نێو حکومەتی عێڕاق و بەعسیەکانیشدا ئەو دوو بنەماڵەیە خەڵکی تایبەت بەخۆیان هەبووە! واتە جاش هەبوون تەنها ڕاوە پێسمەرگەی پارتیان دەکردو هەش بوون تەنها ڕاوە پێشمەرگەی یەکیەتییان دەکرد. لە نێو حکومەتی کوردوستان و لە نێو پەڕلەمانەکەشیاندا کە هەر خۆیان لە بەرژەوەندی خۆیاندا درووسسیان کردبوو ئەو دژایەتی کردنەی یەکتری هەر بەردەوام بوو. دژایەتی کردنەکە بەردەوام بووە تاکو ئێستاش بوونی هەیە. ئەو دوو بنەماڵەیە تەنها لە بەتاڵان بردنی سەروەت و سامانی خەڵکی کوردوستاندا هاوکارو کۆکن ودۆستی یەکترن ئەگینا بە پێچەوانە هەمیشە چەقۆو تیریان لە یەک سویون، ئێستا ماڵێ بارزانی لە ژێر ناوی پارتی دێموکڕاتی کوردوستان و

ماڵە تاڵەبانیش لە ژێرناوی یەکێتی نیشتیمانی کوردوستاندا، کە سەردەمێک تەنانەت لایەنی چەپ و کۆمۆنیستیشی بەدوا کەوتبوو، فەرمانڕەوای کوردوستانن. ئەو دوو بنەماڵەیە لە ژێر ناوی دەوڵەت و بەڕێوەبردنی وڵاتدا دەسەڵاتداری بێکابەرن و بە ویستی ئەوان کەسێک نیە بتوانێت ببزوێت. دەسەڵاتی سەربازییان هەیە. پۆلیسیان هەیە، ئاسایشیشیان هەیە، دژە تیرۆرو کۆماندۆیان هەیە. دادگاو دادوەرو یاسایان هەیەو هەرکەسێک پێ خوار دابنێ سزا دەدرێ. ئەو دوو بنەماڵەیە نە بە یەکەوە هەڵ دەکەن و نە بێ بە یەکیش دەتوانن ئیدامە بە مانەوەیان بدەن. سەروەت و سامانی سەرزەوی و ژێر زەوی کوردوستانیان لە ژێر دەستدایەو بە پێی ویستی خۆیان مامەڵەی پێوە دەکەن. زۆر چاو قایمانە مووچەو قووتی خەڵک دەست بەسەردا دەگرن، دەچنە بەغداو دەکشێنەوە، پەیوەندی دەرەکیی و ناوخۆیی بە ویستی خۆیان و ئارەزووی خۆیان، بە ئاشکراو بە نهێنی دەبەستن و کەسیش نابێ دژایەتییان بکات یان ناڕازی بێت بە کارەکانیان.
ئەو دوو بنە ماڵەیە هەردووکیان گەیشتوونەتە ئەو بڕوایەی کە زۆرینەی خەڵکی کوردوستان باوەڕی پێیان نەماوە، بۆیە بە هەردووکیان پێکەوە بەشدارن لە سەرکوت و بێدەنگکردنی هەردەنگێکی ناڕازی. بە دژایەتی کردنی یەکتری پارت و گرووپی سیاسی و لایەنی سیاسی ناڕازی لە ژێر ناوی قەبەو سەرنج ڕاکێشدا درووست دەکەن بۆ ئەوەی خەڵک وەک پوورەی هەنگ لێیان کۆببێتەوەو زۆریشی پێدەچێت تا خەڵک بۆی دەردەکەوێت کە بە دوا بەچکەی یەکێک لەو دوو بنەماڵەیە کەوتوون،. هەر لایەنێک و حیزبێکی سیاسی دەستی یەکێک لەو دوو بنەماڵەیەی تێدا نەبێ ناتوانێت دەوام بکاو تەمەنی کورت دەبێ . چونکە بە مەترسی دادەنرێت لە سەر دەسەڵاتی مێژوویی و لە مێژینەی خۆیان.
جا با بێینە سەر وەڵامی پرسیارە گرنگەکە کە بۆچی ئەو دوو بنە ماڵەیە دەتوانن ئاهوا دەسەڵاتی خۆیان بپارێزن و تەمەنی فەرمانڕەوایی ئەوان بەو شێوەیە درێژە؟. بۆچی سەرباری ئەو هەموو ماڵوێرانیی و نەگبەتییەی کە ئەو دوو بنە ماڵەیە بەسەر کوردیان دا هێناوە کەچی هێشتا جەماوەرو ئەتۆریەتەی سیاسییان هەیەو هێشتا توانای سەرکوتیان هەیە،. بۆچی خەڵکی کوردوستانیان بەو دەردەی ئێستا بردووەو کەچی هەر لە دەسەڵاتیشدان؟
من پێم وایە ئەو دوو بنەماڵەیە نە دەیان توانی و نە دەشتوانن فەرمانڕەوا بن بەسەر خەڵکی کوردوستاندا ئەگەر بێت و پشت و پەنایان نەبێ. پشت و پەناکانی ئەو دوو بنە ماڵەیە. بە بڕوای من. تاوانبارن و دەبێ وەک تاوانبار مامەڵەیان لە گەڵدا بکرێت و دەبێ دادگاییش بکرێن.

پشت و پەناکانی ئەو دوو بنە ماڵەیە کێن؟

ئەو دوو بنە ماڵەیە هەر یەکەی لە ژێر ناوی پارتیکی سیاسی بە ناوەکی قەبەو سەرنج ڕاکێشەوە چەندین دەیەیە فەرمانڕەوایی دەکەن بە سەر خەڵکی کوردوستانەوە. هەردووکیان وەک یەک، بە شتێک کەمتر یان زۆرتر، . پشت و پەنای دەرەکیی و ناوخۆییان هەیە. دەرەکیەکە بریتیە لە دەوڵەتانی دەرو دراوسێ و تا ڕادەیەک پێلیش دەهاوێت بۆ دەوڵەتانی دوورتریش لە نێو جیهانی عەرەبی و ئیسلامی و ئەوروپی و ڕۆژئاواییشدا. دیارە ئەو پشت و پەنا دەرەکیەش بە چاکەدانەوە نابێت و لە بەرامبەردا دەبێ چاکەی هەر لایەک بدەنەوە کە دەستەکی هاوکاریان بێ درێژ دەکات، کە مەعلومیشە هاوکاریەکە لە پەناو بەرژەوەندیەکی سیاسی تایبەتدایەو بە خۆرایی نیە!

دەمێنێتەوە پشت و پەنا ناوخۆییەکە کە ئەویش بریتیە لە ناوخۆی خەڵکی کوردوستان. بە ئەو پشت و پەناو هاوکاریە ناوخۆییەی نێوخۆی کوردیش هەردووک بنەماڵەکە سوود لە بارودۆخی سیاسی کوردەکانی هەرسێک پارچەکەی تری کوردوستان دەبینن!

جا بە پلەی یەکەم پشت و پەنای ئەو دوو بنەماڵەیە لە کوردوستانی باشووردایە کە بریتیە لە بەشێک لە ڕوناکبیرە ئەکادیمیستەکان و مامۆستایانی زانکۆ. مامۆستایانی زانکۆ لە بەشە جیاجیاکانی وەک ڕامیاریی، لێکۆڵینەوە، کۆمەڵناسیی، پەیوەندیەکانی دەرەوەو دیبلۆماسیەت، ڕاگەیاندن، بەشی سایکۆلۆجیی، کۆمەڵناسیی و ئابووریی و کارگێریی و سەربازیی و چەندین بەشی گرنگی تر. جێگەی باسە کە هەموو پارتێکی سیاسی لەو بەشانەدا دەستەوەستان دەبێ و ناتوانێ ڕۆڵی هەبی ئەگەر بێت و مامۆستای زانکۆو شارەزای ئەوبوارانەی لە گەڵدا نەبێت. پارتی دێموکراتی کوردوسدتان واتە بنەماڵەی بارزانی و یەکیەتی نیشتیمانی کوردوستان واتە بنەماڵەی تاڵەبانی هەر یەکەی سوپایەک لە ئەکادیمیست و مامۆستای زانکۆیان بەدواوەیە. ئەو ئەکادیمیست و مامۆستای زانکۆیانە کە بە زانست و نووسین و توانای ئەکادیمی خۆیان خەڵکی کوردوستان دەستەمۆدەکەن بۆ ئەودوو بنەماڵەیە دەبێ بە تاوانبار بناسرێن.

ئنجا وەرە لای نووسەری نووسین فرۆش و قەڵەم فرۆش کە نووسینەکەی وەک پیشەیەکی پێداهات بەکاردەنێت و پارەی پێ پەیدا دەکات، بەو نووسینەیان خەڵکی پێ لاڕێ دەکەن و وا لە خەڵک دەکەن ملکەچ و گوێڕایەڵ بن و ڕازی بن بەوەی کە هەیەو بە خەڵک دەڵێن خوا خۆراپرترمان بەسەر نەهێنێت. شاعیرو گۆرانی بێژی دەنگ خۆش وشانە نووس و نمایشکارو ئەکتەرو کچ و کوڕە ئەستێرەو مۆدێلەکان و نوکتەچی و قسە زانی نێو دیوەخانیش لەوە ڕاوەستن. بەشێک لەوانەش بە تەواوی هونەرەکەی خۆیان و تواناکەی خۆیان لە خزمەتی سیستەمی

ئەو دوو بنەماڵەيەدا تەرخان دەكەن. پێدا وەرە بە هونەرمەندو نيگاركێش و خۆشنووس و پەيكەرتاش و بێژەرێكى كچى جوان و دەنگ خۆش يان كورێكى خاوەن هێزو توانا، ئەو پێڕەش هەيەو هەر يەكەى لە ئاستى خۆيدا هاوكارە لە ڕاگرتنى ئەو بارودۆخەدا. لە لاى خۆيەوە دەستى بە سيستەمەكە گرتوەو ل□ بەرامبەريشدا دەسەڵاتى جووت بنەماڵە جار جارە مشتێك پووڵ و پارە بەسەريانداهەڵدەڕێژێت. ئينجا ڕوويەك وەرگێرە بەلاى چالاكوانێكى بە ڕواڵەت لە بوارى ژناندا، يان لە بوارى ژينگەو مافى م□□ق و منداڵان و چەندين بوارى تردا. ئەو چالاكوانەش لە ئاستى خۆى دەستى هەيە لە وەى كە بۆ بەرژەوەنى دەسەلات كڵاو دەكاتە سەرى خەڵكى و دەماكى چالاكوان بەكاردێنێت. لێرەدا من مەبەستم چالاكوانان بە گشتى نىە بەڵك و بەشێكيان بۆ بەرژەوەندى دەسەڵات چالاكى دەنوێنن و بە ئيعازى دەسەڵات دەجووڵێن. جا ئەو جۆرە لە چالاكوانانەش هەر يەكەيان لە ئاستى خۆياندا شانيان داوەتە بەر نيرگەو كاريتەكانى بنميچى ئەو سيستەمە گەندەڵەى ئەو دوو بنەماڵەيە. سەرێك بادەوە بڕۆ بۆ لاى كوێخايەكى ديوەخان و پشتێن هەشت نۆ گرێى لادێيەكى دوورە دەست و جوتيارێكى نێو مەزرا كە ئەويش ل□ بەرامبەر چاك و چۆنى و سڵاوێكى پياوە دوورەكانى دەورى ئەو دوو بنەماڵەيە كارى خۆيان بە چالاكانە ڕادەپەڕێنن لە بەرژەوەندى دەوڵەتدارىەكەى ئەو دوو بەنمالەيەدا.

لە هەمووى ترسناكترو كاريگەرتر لەوانەى كە لە پێشوودا گوتران هەندێك لەو پارت و لايەنە سياسيانەن كە بە ناوى ئۆپۆزسيۆنەوە لە گۆڕێدان و گوايە دەيانەوێت سيستەمى حوكمڕانى بگۆرن و ناڕازين بەو دەسەڵاتەى هەردووك بنەماڵە. بەڵام لە ڕاستيدا ئەوانە بەشێكى سەرەكين لە سيستەمى ئەو دوو بنەماڵەيەو نانى سياست دخۆن لەسەر حسابى خەڵكى كوردوستان و هەر يەكەى لەو حيزبە بە ناو ئۆپۆزسيۆنانە بۆتە تەڵەيەك كە بە كۆمەڵ خەڵكى وەزاڵاهاتوو يان توووڕە لەو دوو بنەماڵەيەى تێدەكەوێت. هەندێك لەو لايەنە ئۆپۆزسيۆنانەش هەر يەكەى بە ناوێكى قەبەو سەرنجڕاكێشەوە بۆ نموونە ناوى ئايينى و نەتەوەيى و چەپ و ليب□ا□□ و تەنانەت ناوى هەرێ چەپ و كۆمۆنيستيش لەخۆيان دەنێن بەس بۆئەوەى ببنە تەڵەو تەپكەيەكى باش بۆ خەڵكى سادەو توووڕە لەو دەسەڵاتەو تا دەورى خۆيان قەرەباڵغ بكەن. نموونەى لەو جۆرە ئۆپۆزسيۆنانە هەن و خەڵك دەيان ناسێت. خەڵكى كوردوستان ئێستا دەزانێ ئەو جۆرە لە ئۆپۆزسيۆن كار لە بەرژەوەندى دەسەڵاتدا دەكەن. ئەوانە خەڵك تەفرە دەدەن و دەورى خۆيان قەرەباڵغ دەكەن و لە كۆتاييشدا لە گەڵ دەسەڵات پێك دێن و بە دوا بەرژەوەنديە بنەماڵەيى و كەسيەكانى خۆيانيان دەكەون و خەڵكيش وەك س□□پانى پووشێ دەمێنێتەوە لە

مەیدانەدا. ئەو جۆرە لەو ئۆپۆزسیۆنانە خەڵک بە هومێد دەکەن. وا لە خەڵک دەکەن کە ئیتر باوەڕیان بە حیزبایەتی نەمێنێ و باوەڕ نەمێنێ بە گۆڕانکاریی و پێیان وابێ کە دەسەڵاتی ئەو دووبنەماڵەیە لە ئاسمانەوەیە و بە هەتاهەتایە دەوام دەکا. دەسەڵاتی ئەو دوو بنەماڵەیەش ئەو جۆرە ئۆپۆزسیۆنانەیان خۆش دەوێ و تەنانەت هاوکاریشیان دەکەن هەر بۆیەش تاکو ئێستا هیچ بەرەیەکی ئۆپۆزسیۆن نەیتوانیوە ببێتە جێگرەوەی دەسەڵات و نەیتوانیوە کاریگەریی ڕاستەوخۆ لەسەر دەسەڵاتی بنەماڵەی دابنێ و هەر بۆیەش هەر دووک بنەماڵەکە لەیان پاڵداوێتەوە مەشەکیش میوانیان نیە، چونکە دەزانن چ شتێک لە گۆڕێدا نیە زەرەری بە پێزەکان هەبێ!
لە لایەکی ترەوە ئەو دوو بنەماڵەیە لە مێژووی دوورو درێژیاندا لە دژایەتی کردنی یەکتردا هەر یەکەیان بە دەیان هەزار لە کوڕی کوردیان بە کوشتداوەو هەر لایەک خۆی بە ڕاست و کوردپەروەر زانیوەو لایەکەی تری بە جاشی نەونەتەوەیی و بابلباب جاسوس و نۆکەر لەقەڵەمداوە. ئەو هەموو کوژراوانە هەمووی بە شەهیدی کوردو کوردوستان نووسراون و کەس و کاری شەهیدەکانیش گەلێک زەرن و هەر هەمووشیان بە تەزەک هاوکاری و بە بیانووی ئەوەی کە تۆ مێردت، برات، باوکت، کوڕت لەو شەڕەدا شەهید بووەو تازە شەرمە تۆ بچیت بۆ ئەو لایەکی تر یان بەدوا ڕێبازی شەهیدەکەت نەکەویت، هەموویان بە دوا خۆیاندا ڕاکێشکردوون.
لە لایەکی ترەوە سوپای بێشوماری بن دیوار و چل بەچڵەو خزمەتکاری دیوەخان و سوپایەک لە ناوی وەهمی . کە هەموو ئەوانەشیان بەدوا خۆیاندا ڕاکێش کردووەو هەر یەکەیان لە ڕوویەکەوە پەیوەستن بە سیستەمەکەو ناتوانن هاوکار نەبن. لێرەدا هەردووک بنەماڵەی سوپای بێشوماریان هەیە لە خەڵکەکەی بێکار کە سیستەمەکە خۆی ئەو بێکارییەی خوڵقاندووە تاکو بێکارەکان چاریان نەبێ بێجگە لەوەی بچنە ناو سیستەمەکەوخزمەت بەو دوو بنەماڵەیە بکەن لە ژێر ناوی کوردایەتیدا..
با بێنە سەر کەڵەکەو پشت و پەنایەکی تری ئەو دوو بنەماڵەیە کە ئەویش بەشێک یان هەندێک لە مینبەری مزگەوتەکانە. هەندێک لە مینبەری مزگەوتەکان ڕێک بە ئاشکرا کارو کردەوەیان دەستەمەکرن و ڕازی کردنی خەڵکە کە ملکەچ و گوێڕایەڵی دەسەڵاتی خۆیی بن و بە بیانووی ئەوەی کە هی خۆمانەو لە خۆمانەو برای موسڵمانی خۆمانە دەبێ فەرمانەکانیان جێبەجێ بکەین و پێیان ڕازی بین چونکە ئەوانە گۆشتیشت بخۆن ئێسقانت ناشکێنن...
لە کۆتایی دا دەمەوێت جەخت لەسەر ئەو خاڵە بکەمەوە کە ئەو کەڵەکەو پشت و پەنایانەی کە ناویان هات لەسەرەوە، دیارە بە

خۆشمەوە،هەموومان بەشێكین و هۆیەكین كە ڕاستەوخۆ ئەو سیستەمە ڕادەگرین و ناهێڵین بکەوێت. جا زووربەمان لە بۆ پووڵ و پارەیەو لە بۆ پاراستنی بەرژەوەندی كەسیمانەو بەشێكیشمان لەبەر ترسەو بەشێكیشمان تەمبەڵ و تەوەزەلین و هیجمان دەباراندا نیەو هەندێكیشمان هەر قسەین و هیج كردارمان نیە. وەک ئەو كاكەیەی كە لە سلیمانی بە ئاشكرا دەیگوت كردار شەرتە، بەڵام بینیمان كە چۆن كرداریكی هەبوو، بینیمان چۆن هاوڕیكانی بەجی هێشت. بۆیە بە بڕوای من هەموو ئەوانەی كە ناوم هێنان دیارە بە خۆشمەوەتاوانبارین و دەبێ دادگایی بكریین هەر كاتێک كە خەڵكی كوردووستان دەسەڵاتی تایبەت بە خۆی بەدەستەوە گرت.

حەسەن ڕازانی
٢٤ی گەلاوێژی ٢٠٢٥

ئایا كوردەكان دەبنە خاوەنی دەوڵەت؟.. ئەكرەم سەعید

{لە سەردەمی ئیمپریالیزمدا تەنها جەنگی بەرژەوەندی هەیە ،، نەتەوە وەهمێکە خەڵکی پێ دەخرێتە خزمەت دوژمنە دڕندەکەیانەوە ،، ‌گەلە گچکەکان هەمیشە دەکرێنە دامەی گەمەی وڵاتە ئیمپریالیستییەکان.}- ڕۆزا لۆکسمبۆرگ/ جونیوس.

لە ساڵی ١٩١٦ ڕێكەوتنی سایكس – پیكۆ ساتی دامەزراندنی دەوڵەتەكان بوو لە پانتایی سنووری نەتەوەی سەردەست لە ڕۆژهەڵاتی ناوەڕاستدا، ئەوكاتە كوردەكان شانسیان نەبوو ببنە خاوەن دەوڵەت، ئەما لەم سەردەمەدا لە دوای جەنگی كەنداو دامەزراندنی(شار- دەوڵەت) بۆتە ئەلگۆێک لە عێراق و لیبیا، و بەتایبەتی لە جەنگی غەززەوە لە(سوریا و لوبنان)و سبەی دەشێ لە(ئێران، میسر، توركیا، و پاكستان،، هتد) لەو نموونەیە زۆر ببینین.

ناڵێم كوردەكان لەم خولەشدا شانسی بوون بە خاوەنی دەوڵەتیان نییە لە(شار- دەوڵەت)زیاتر ، چونكە ئەگەر هەوڵەكانی ئەمەریكا و ئیسرائیل بۆ دامەزراندنی(ئیسرائیلی گەورە)سەر بگرێ، ئەوا لەنێو ئەو پلانەدا دامەزراندنی دەوڵەت بۆ كوردەكان ئەگەری هەیە، بەڵام

ئەم ئامانجە هەندە سانا نییە بە پێچەوانەی ئاراستەی ویستی دەوڵەتەکانی ناوچەکە و زلهێزەکانی دی دونیا بێتە دی.
بەڕای من هۆکاری ئەوەی کوردەکان نەبوونەتە خاوەنی دەوڵەت ناگەڕێتەوە بۆ هۆکاری ڕەفتار و ئەخلاقی سیاسی سەرکردەو ئەحزابەکانیان، بەڵێ من کەمتر ڕەخنەی ئەخلاقی وەک(گەندەڵی، کەنەپەرستی، نامۆدێرن، سەرکوتگەر و ملکەچی بێگانە)لە دەسەڵاتدارانی کورد دەگرم، چونکە ئەوە سیفاتی زۆرێک لە ئەحزاب و سەرکردەکانی بۆرژوازی ئەمڕۆکەی دونیایە کە خاوەنی دەوڵەتیشن، وە کەمتر بەوە حیزبە ناسیۆنالیستە کوردەکان تاوانبار دەکەم کە ویست و فکری بوون بە خاوەنی دەوڵەتیان نییە، چونکە دروسترە لە سیاقی هەلومەرجی کێشمەکێشەکانی سیاسی و ئابووری دەوڵەتەکانی ناوچەکە و زلهێزەکانی دونیادا هەل و فرسەتی بوون بە خاوەن دەوڵەتی کوردەکان بخوێنینەوە.
ڕەخنەکەی من هەر وەک ڕەخنەم لە دەوڵەتی(سوید، چین، ئەمەریکا،، هتد)ئەوەیە کە ئەو دەوڵەتەی کوردەکانیش پێکی بهێنن هەر دەزگای خزمەتکاری بۆرژەوەندی سەرمایە دەبێت، وە ئەوە بەڕای من ئەفسانەیەکی مارکسییەکانە کە پێیان وایە بە دامەزراندنی دەوڵەتی نەتەوەیی و نەمانی ستەمی ملی لەمپەر لەبەردەم هۆشیاری چینی کرێکاران و شۆڕشی سۆسیالیستی نامێنێ. لەم سۆنگەیەوە ئەگەر هەتا کوردەکان لەهەر پارچەیەکی بێت یان لەهەر چوارپارچەکەی پێکەوە، ببنە خاوەنی دەوڵەتیش لەو سیستەمە سەرمایەدارییە باشتر دروست ناکەن کە ئەوە زیاد لە سی ساڵە لە هەرێمی کوردستانی عێراق خەڵکی دەچەوسێتەوە لەسایەیدا.
لەم پێشەکییەوە بچینە باسی ناوەڕۆکی پۆستەکە:
دەسەڵات؛ گەڕانەوە بۆ شار- دەوڵەت
سەرهەڵدانی دەسەڵاتی سیاسی لە سەردەمی کۆندا لە ئەنجامی پەرەسەندنی کۆمەڵگاکان لە فۆرمی سادەی ڕێکخراوەیی وەک خێزانەوە بۆ پێکهاتەی خێڵەکی، پاشان شار-دەوڵەت و ئیمپراتۆریەت پێکهاتووە.
دەسەڵات لە سەرەتادا دەسەڵاتی سەرکردەی گروپەکان و پیاوانی ئایینی و سەرۆک هۆزەکان بووە و لەگەڵ گەشەکردنی کۆمەڵگاکان، فۆرمەکانی حوکمڕانی پەرەیانسەند و بووە دەسەڵاتی پاشایەتی و ئیمپراتۆریەتەکان.
مارکس لە شیکارێکی ماتریالیزمی مێژووییەوە بۆ سەرهەڵدانی دیاردەی دەسەڵات، لە قۆناغە سەرەتاییەکانی پێکهاتنی کۆمەڵگەی مرۆڤایەتییەوە ئەوە دەبینی کە سەرەتاییترین و گشتیترین دەسەڵات بریتی بووە لەو"هێزە کۆمەڵایەتییەی"کە لە یەکیەتی توانا سادەکانی مرۆڤەکان لە پرۆسەی دابینکردنی پێویستەکانی ژیان لە دایک بووە،

ووەک شێوەێکی ڕێکخستنی سادە بووە بۆ دابەشکردنی کارو بەرهەمەکان بە یەکسانی. هۆکاری پەیدابوونی ئەم هێزە گچکە کۆمەڵایەتییە/کۆمۆنە سادانە لە پێداویستی بەڕێوەبردنی کاروبارەکان سەرچاوەی گرتووە، کە بەرژەوەندی هاوبەشی سەرجەم ئەندامەکانی دەگرێتەوەو بۆ جێبەجێکردنی کاری بەڕێوبەرایەتیەکە لانیکەم دەستەێکی هەڵبژێراوی لە ئەندامانی ئەو کۆمەڵە گچکەیە پێویست دەکرد کە ئەرکێکانی ڕاپەڕاندنی ڕێکخستنەکە بخەنە سەرشانی خۆیان، ئەم دەستەیە هەرچۆنێک هەڵبژێرابن و ژمارەیان چەند بووبێ، بریتی بوون لە دەستەێکی دەسەڵاتدار. دەسەڵاتی کۆمەڵایەتی دەستەتەکە خەڵکانی کۆمۆنەکە پێی نامۆ نین، ووەک هێزی خودی یەکگرتووی خۆیان دێتە پێش چاویان، بۆیە خۆبەخۆی و بێ زۆرەملەیی ملکەچی بڕیارەکانی دەسەڵاتەکەی دەبن.

ئەنگلس لە"دژی دۆهەرنیک"دا دەنووسێ:

{هەروەک چۆن خەڵکی سەرەتایی لە مەملەکەتی ئاژەڵان دەچنە دەرێ"بەمانای تەسکی ووشەکە"ئاواش دەچنە ناو مێژوو، کە هێشتا شێوە ئاژەڵێکن، دڕندەو وشک، دەستەوەستان ڕاوەستاون بەرامبەر هێزی سروشت، نامۆ و ناهۆشیار بە هێزی خۆیان، و هەژار وەک مەڕو ماڵات یان کەمێ لەوان بە بەرهەمتر.

لەو ساتانەی کە یەکسانی باو بوو لە هەلومەرجی بژێوی، و بێ سەرێکی خێزانەکان جۆرێک لە یەکسانی هەبوو لە ڕووی کۆمەڵایەتییەوەو لانیکەم چینەکان بوونیان نەبووە، لە نێو ئەو کۆمەڵە نیشتەجێ بوووانەی کە بەکاری کشتوکاڵەوە خەریک بوون. لە نێوان ئەم کۆمەڵانە لە سەرەتاوە گەلێ بەرژەوەندی هاوبەش هەبوو کە ناچاری دەکردن پاسەوانی بکرێ، و ئەم ئەرکە ڕابسپێرن بە چەند ئەندام کە لە ژێر چاودێری گشتدا بوون: وەک ناوبژیکردن لە کاتی کێشەدا، ڕاگرتنی دەستدرێژی هەندێ کەس کە زیاد لە مافیان تێدەپەرن، پاسەوانکردنی دابەشکردنی ئاو بە تایبەتی لە ناوچە گەرمەکان و فەرمابەریەتی ئایینی، هتد. ئاشکرایە کە بۆ جێبەجێ کردنی ئەو ئەرکانە دەستە هەڵبژێراوەکە قەبارەێک لە دەسەڵاتی دەبێت، کە ئەوە سەرەتای دەسەڵاتی بەڕێوەبردن دەنوێنێ، و لەتەک پێ بەپێی زیادبوونی هێزی بەرهەمهێنان و چڕبوونی دانیشتوان دووجۆر بەرژەوەندی دەهاتەگۆڕێ، لێرە بەرژەوەندی هاوبەش و لەوێ بەرژەوەندی ناکۆک لە نێوان دەستە و تاقمە جیاوازەکان، کە دەبووە مایەی یەکەێکی گەورەتر، و ئەمە بە ڕۆڵی خۆی دەبووە هۆی دابەشکردنی نوێ بۆ کارو پێکهێنانی دەزگاێک لە پێناوی پارێزگاری لە بەرژوەندی هاوبەش و گشتی، و بەرەنگاری بەرژەوەندییە دژ بەیەکەکان، و ئەم دەزگایە ناوەندێکی بۆ خۆی داگیر دەکرد بە ڕوی هەر دەستەو تاقمێک

بە جیا، و زۆر جاریش ناوەندێکی نەیار. ئەم دەزگایە کە ئیدی بۆتە نوێنەری بەرژەوەندی گشتی، جێگایەکی تایبەتی هەبوو بەرامبەر هەر تاقمێک بە تەنها، و ئەم دەزگایە لێرەوە بە خۆرای سەربەخۆییەکی خودی گەورەشی بۆ خۆی پەیدا دەکرد، جا ئەوە بە هۆی میراتی ئەرکەوە بووبێ(لە جیهانێکدا کە هەموو ئەرکەکان جێ بەجێ دەکرا وەک لە سروشتدا)یان بەهۆی نەتوانایی دەستبەرداربوون لێی بەهۆی زیادبوونی مشتومڕی دەستەو تاقمەکان، بەڵام چۆن بەجێگەیاندنی ئەرکێکی کۆمەڵایەتی توانی لەگەڵ کاتدا، بەرزبێتەوەو سەربەخۆی خودی هەبێت بەرامبەر کۆمەڵ، و ببێ بە دەسەڵاتێک بەبان سەری کۆمەڵگەوەو چۆن خزمەتکارێکی سەرەتای وێنەکەی هێدی هێدی گۆڕاو بوو بە سەید، و چۆن ئەم سەیدە دەرکەوت وەک سوڵتانێک و زۆردارێکی ڕۆژهەڵاتی، یان وەک فەرمانبەر لای هۆزەکانی گریک یان وەک ڕابەرێک لای خێڵی سلتیە، ئەمە بۆمان گرنگ نییە لێرەدا، بەڵکە ئەوەی گرنگە ئەم ڕاستییەیە: کە بەجێگەیاندنی ئەرکە کۆمەڵاتەتیەکان لە گشت جێگایەکدا بۆتە پایەی دەسەڵاتی سیاسی، و دواتر هیچ دەسەڵاتێکی سیاسی نەبووە لە هیچ ماوەیەکی مێژووی تەنها کاتێ ئەم ئەرکە کۆمەڵایەتییەی بەجێگەیاندووە.}- ئەنگلس - دژی دۆهەرنیک- لاپەڕە ٢١٥/ دار دمشق للنشر ١٩٦٥.

بۆڕای من وەڵامی پرسیاری(چۆن خزمەتکارێکی سەرەتای وێنەکەی هێدی هێدی گۆڕاو بوو بە سەید، و چۆن ئەم سەیدە دەرکەوت وەک سوڵتانێک و زۆردارێکی ڕۆژهەڵاتی کە مەیلی بۆ ئیمپراتۆریەت بوون و حەزی فراوانکردنی پانتایی دەسەڵات بووە)گرنگە، چونکە لەم ساتەوەختەکی مێژووی وەک ئەمڕۆدا کە دونیای قەیران و بەربەریسمی سەرمایەدارییە و خولی داڕمانی دەوڵەتەکان و هەڵوەشاندنەوەی کۆمەڵگەکانە، وەڵامی ئەو پرسیارە ڕۆشنایی دەخاتە سەر پرۆسەی پێچەوانەکەی کە گچکەبوونەوەی پانتایی دەسەڵاتە لە ناوچەکەی ئەمەدا(شار- دەوڵەت / دەسەڵات لە شاری سلێمانی و دەسەڵات لە شاری هەولێر)؛ واتە چۆن(دەسەڵاتی سەرکردەیەک و زۆردارێکی ڕۆژهەڵاتی)لە دەوڵەتێکی خاوەن پانتایی جوگرافی وەک دەسەڵاتی(سەدام بەسەر ئێراق، قەزافی بەسەر لیبیا و بەشار ئەسەد بەسەر سوریا)بچووک دەکرێتەوەو دەگۆڕێتەوە بۆ(شار دەوڵەت)یان دەسەڵاتی گچکە لە زۆنی زەرد و سەوز لە هەرێمی کوردستان یان لە سوریا، لیبیا، سودان،، هتد، کە هەر شارەو دەوڵەتێکی گچکەی حیزب و تاقمێکە.

ساڵانی١٩٥٠-١٩٧٠ ئەو دیاردەیەی زەقە لە ناوچەکەدا و گرنگە هەڵکارەکانی شرۆڤە بکرێ(پرۆسەی گۆڕینی حیزب و دەسەڵاتە بۆ حزب و دەسەڵاتی بنەماڵە)لە سنووری دەوڵەتی نەتەوەیی؛ نموونەی حیزبی بەعس لە سوریا و عێراق(هەردوو حیزبێکە بوونە حیزبی بنەماڵەی

سەدام و ئەسەد)، ئەمەکە بەزۆری حیزب و دەسەڵات میلیشیای ئیدەلۆژین یان بنەماڵەن، بەڵام دەسەڵاتەکەی لە سنوورێکی گچکەدایە(نموونەی عێراق، سوریا، سودان و لیبیا).
ئایا دەسەڵاتدارانی جیهان بە تایبەتی ئەمریکا، و سبەی دەشێ ڕووسیا و چین بەم جۆرە لە دابەشکردنەی ناوچەکە قایل بن، بۆچی پانتایی دەسەڵات لە چوارگۆشەی گچکەی جوگرافیدا بەسوود دەزانن؟!. یانی گەڕانەوە بۆ شێوەی(شار- دەوڵەت)چۆن خزمەت بە بەرژەوەندی ئابووری و سیاسی سەرمایەداری جیهانی دەکات، و سوودەکانی ئەم جۆرە دەسەڵاتە گچکانە بۆ هەژموون بەسەر ناوچەکەدا بۆ بەرژوازی دونیا چییە؟. و ئەم شێوەی(شار- دەوڵەت)ە چۆن لەمپەر دەخاتە بەردەم شۆڕشی خەڵکی کرێکاران و هەژاران؟. ئەوە ئەو پرسیارانەیە کە دەبێ وەڵامی بدەینەوە.

خوێندنەوەیەکی ڕەخنەیی بۆ کورتەچیرۆکی (قەبات)ی گۆران سەباح.. بڵند باجەلان

سەرەتا:

کورتەچیرۆکی "قەبات"ی گۆران سەباح هەوڵێکە بۆ نیشاندانی تێکشکان و ئاڵۆزییەکانی ناو خێزان لە کۆمەڵگای ئێستای کوردی دا، بەتایبەت لە سایەی قەیرانی ئابووری و کاریگەرییەکانی تەکنەلۆجیای نوێ. چیرۆکەکە بە زمانێکی ڕاستەوخۆ و واقیعی، لە ڕێگەی گەڕانەوەی چەندین دەنگەوە، ڕووداوی تەڵاقێکی سێ بە سێی نێوان "سەفین" و "سەناریا" دەخاتە ڕوو.
ئەم دەقە، وێڕای نیشاندانی لایەنە کۆمەڵایەتی و ڕۆژانەییەکان، دەکرێت لە ڕوانگەیەکی فەلسەفی و عیرفانی قووڵترەوە خوێندنەوەی بۆ بکرێت، بەتایبەت لە ژێر ڕۆشنایی بیرۆکەکانی " نیتشە" سەبارەت بە ویستی دەسەڵات، هەروەها لە دیدگای عیرفانەوە کە جەخت لەسەر خودناسین، زاڵبوون بەسەر نەفس، پێکهاتن لەگەڵ ڕاستی دەکاتەوە.

ویستی دەسەڵات و کارەکتەر

نیتشە پێی وایە ژیان بریتییە لە "ویستی دەسەڵات"، کە هەموو بوونەوەرێک، بە مرۆڤیشەوە، بەدوایدا دەگەڕێت بۆ گەشەکردن و سەپاندنی خۆی, ئەمە دەکرێت وەک چوارچێوەیەک بۆ خوێندنەوەی کارەکتەرەکانی ئەم چیرۆکە بەکار بهێندرێت.

سەفین نموونەیەکی بەرچاوی ویستی دەسەڵاتە کە لە ژێر گوشاردا تووشی شێوان بووە. ئەو وەک پیاوێک کە خۆی بە بەرپرسی خێزان دەزانێت، هەست دەکات ویستەکەی بۆ دابینکردنی سەفەر و ژیانی خۆشگوزەران بۆ ژنەکەی شەکەت بووە. نەبوونی مووچە وای لێ دەکات هەست بە بێدەسەڵاتی بکات. لە کاتێکدا ناتوانێت دەسەڵاتی خۆی بەسەر حکومەتدا بسەپێنێت (بۆ وەرگرتنی مووچە)، ئەم ناڕەزاییە قووڵە دەگۆڕێت.

ئەو هێرش دەکاتە سەر کەسانی لاوازتر: قوتابییەکەی، شۆفێری تەکسی، لە کۆتاییدا ژنەکەی. تەڵاقدانی سەناریا لای سەفین، سەرەڕای هەموو کێشەکانی، هەوڵێکی کۆتاییە بۆ سەپاندنی ویستی خۆی وەک دەسەڵاتدارێک لەو پەیوەندییەدا، کە چیتر نەیتوانی پارێزگاری لێ بکات. سەناریاش بە شێوازێکی جیاواز خاوەنی ویستی دەسەڵاتە. داواکارییەکانی بۆ سەفەر و گەڕان، ساردبوونەوەی سێکسی، چوونە ناو سۆشیال میدیا (تیکتۆک) هەموویان هەوڵن بۆ سەپاندنی ویست و خواستی خۆی. دڵخۆشییەکەی بۆ تەڵاقەکە نیشانەی سەرکەوتنی ویستی خۆیەتی بۆ ڕزگاربوون لە پەیوەندییەک کە چیتر نەیدەتوانی تێیدا بگاتە خواستی خۆی.

دایکی سەفین و دایکی سەناریا هەوڵ دەدەن دەسەڵاتی خۆیان بەسەر منداڵەکانیاندا بسەپێنن و کاریگەرییان لەسەر بڕیارەکانیان هەبێت. دایکی سەفین دەیەوێت کوڕەکەی "وەک جاران" بێت و ڕەخنە لە سەناریا دەگرێت، دایکی سەناریاش دەیەوێت کچەکەی "ئاوا لەو مل پانە قبوڵ نەکات". ئەمەش نیشانەی ویستی دەسەڵاتە بەسەر ژیانی کەسانی دیکەدا.

مرۆڤی کۆتایی نیتشە و مرۆڤی هەرزانی گۆران سەباح

ئەو هەستی تۆڵەیە، بریتییە لەو تووڕەیی و کینە قووڵەی کە لە هەستکردن بە بێدەسەڵاتی یان ستەمەوە سەرچاوە دەگرێت و ئاراستەی دەرەوە دەکرێت. سەفین، بەهۆی بێمووچەیی و نەتوانینی دابینکردنی ژیانی خۆش، تووشی ئەم حاڵەتە دەبێت. لەبری ئەوەی بەسەر ئەم ئاستەنگانەدا زاڵ بێت، دەست دەکات بە لێدان لە قوتابی و شەڕکردن لەگەڵ شۆفێری تەکسی و کۆتایی بە ژیانی هاوسەری دەهێنێت.

"مرۆڤی کۆتایی" لای نیتشە مرۆڤێکە کە گەیشتووەتە بارێکی پاشماوە، ژیانێکی بێ ئامانج و بێ ئایندە دەژی، تەنیا بەدوای ئاسوودەیی و

چێژی کاتی و بێ واتا دەگەڕێت. داواکاری□کانی سەناریا بۆ سەفەر و گەڕان، ئاڵوودەبوونی بە تیکتۆک، دەتوانرێت وەک نیشانەی ئەم مرۆڤە کۆتاییە ببینرێت کە بەدوای چێژە هەرزانەکاندا دەگەڕێت و ژیانی هاوسەرییان تەنیا وەک ئامرازێک دەبینێت بۆ گەیشتن بەو چێژانە. هەروەها سەفینیش کاتێک دەست دەکات بە توندوتیژی لەبری چارەسەرکردنی کێشەکان بە شێوەیەکی قووڵتر، ئەویش نیشانەی هەمان دیاردەیە. جێگای باسە دختۆر گۆران سەباح ڕۆمانێکیشی هەیە بەناوی (مرۆڤی هەرزان).

پەیوەندی نێوان خود و خودا

عیرفان بەواتای پەیوەندیی پتەوی نێوان خود و خودا نەك بە واتای ئەو دنیا خورافیەی لە ئێستادا سۆفیزم وێنای دەکا، جەخت لەسەر پەیوەندی خود بە خودا، زاڵبوون بەسەر نەفسی ئەمارە (ego)، و گەیشتن بە ئاشتی و ئارامی ناوخۆ دەکاتەوە. زۆر جار کارەکتەرەکانی ئەم چیرۆکە بە پێچەوانەی ئەم بنەمایانەوە دەجوڵێنەوە.
کارەکتەرەکانی چیرۆکەکە، بەتایبەت سەفین و سەناریا، بە تەواوی لەناو نەفسی خۆیاندا نوقم بوون. کردارەکانیان لە داواکاری□ ماددییەکان و تووڕەیی و هەستی خۆبەزلزانینەوە سەرچاوە دەگرن. هیچ یەکێک لەوان هەوڵ نادات لە ڕێگەی خودناسینەوە هۆکاري ڕاستەقینەی ناڕەحەتییەکانی ب□د□زێتەوە و ڕووبەڕوویان ب□بت□وە. سەفین هەستەکانی بەسەر کەسانی دیکەدا دەڕژێنێت، سەناریاش لە ڕێگەی داواکاری بێ کۆتایی و هەڵهاتن بۆ ناو جیهانی خەیاڵیی تیکتۆک، هەوڵی شاردنەوەی بۆشایی ناوەوەی دەدات.
عیرفان پێی وایە کێشەی مرۆڤ لە خودی خۆیەوە سەرچاوە دەگرێت، نەک لە دەرەوە، بەڵام ئەم کارەکتەرانە بەردەوام هۆکاری کێشەکانیان دەخەنە ئەستۆی دەرەوە (مووچە، سەناریا، سەفین). “قەبات” کە ناوی چیرۆکەکەیە و وشەیەکی هەولێرییە، دەتوانرێت بە واتای نەفسی مرۆڤ لێک بدرێتەوە کە وەک هێزێك بەسەر ڕۆحی مرۆڤدا زەخت دەکات و ڕێگەی لێ دەگرێت بگاتە ئاشتی و ئارامی.
ژیانی هاوسەریی نێوان سەفین و سەناریا بە تەواوی ماددی و دنیاییە. ئەوین و پەیوەندی ڕۆحی لەنێوانیاندا ون بووە. لە سەرەتای هاوسەرگیرییان سەفین سەناریا بە فریشتە ناودێر دەکات، لێ دواتر دەگۆڕێت بۆ پەیوەندییەکی پڕ لە داواکاری و تۆڵەسەندنەوە.
لە عیرفاندا، پەیوەندییەکانی مرۆڤ پێویستە بنەمایان لەسەر ئەوین و بەزەیی و لێبوردەیی بێت، نەک لەسەر داواکاری□ ماددییەکان یان سەپاندنی ویست.
خواستی سەناریا بۆ سەفەر و گەڕان، لە دیدی عیرفانییەوە، تەنیا

ئارەزووی دنیاییە کە لە کەتایبیدا مرۆڤ تووشی ناڕەزایی و بەتاڵی ناوەوە دەکات. لە عیرفاندا، "سەفەر"ی ڕاستەقینە سەفەرکردنە بۆ ناو خود و گەڕان بەدوای ڕاستیدا، نەک سەفەرکردن بۆ شوێنە ماددییەکان.

لە چیرۆکەکەدا جەستە و پێداویستییەکانی زۆر زاڵن. خواردن (دۆڵمە یان شاورمە)، سێکس (گانم ناداتێ)، ئارەزووی سەفەرکردن، هەموویان پێداویستیی جەستەیین. هیچ ئاماژەیەک بە بوونی پێداویستییەکی ڕۆحی یان عیرفانی نییە. ئەمە نیشانەی جیهانبینییەکی تەواو ماددیی کارەکتەرەکانە کە لە فەلسەفەی عیرفانیدا بە سەرچاوەی ناخۆشی و خەم و پەژارە دادەنرێت و دختۆر گەڕان به جوانی دایڕشتووه.

ڕەخنە لە لایەنی هونەری و تەکنیکیی چیرۆکەکە

یەکەم: نووسەر شێوازێکی تەکنیکی جوانی بەکارهێناوە کە بریتییە لە گێڕانەوەی ڕووداوەکان لە دیدی چەند کارەکتەرێکەوە. ئەمە یارمەتی خوێنەر دەدات کە لە نزیکەوە هەست و بیرکردنەوەی کەسایەتییە جیاوازەکان بناسێت. بەڵام کێشەیەک هەیە؛ شێوازی گێڕانەوەی دەنگی جیاوازەکان (سەفین، دایکی سەفین، دایکی سێناریا، سێناریا) زۆر لێک نزیکە و هەندێک جار ئەوەندە جیاوازییەکی ڕیشەییان نییە کە خوێنەر بتوانێت بە ئاسانی جیاوازی لەنێوان دەنگی نووسەر و دەنگی کارەکتەرەکان بکات. زۆر کەم دەتوانرێت "شێواز"ی قیاس و ڕستەسازیی جیاواز لە نێوان کارەکتەرەکاندا هەست پێ بکرێت، کە ئەمەش کاریگەریی "فره دەنگی" کەم دەکاتەوە.

دووەم: کارەکتەرەکان زۆر ڕاستەقینە و واقیعین، بەتایبەت لە نیشاندانی ناڕەزایی و تووڕەییەکانی ڕۆژانە, لە کەمترین گەشەکردنیان تێدا دەبینرێت. به درێژایی چیرۆکەکە، تەنیا ڕووبەرەکانی ناڕەزایی و تووڕەییەکانیان دەردەخەن، بەبێ ئەوەی هەوڵێک بۆ تێگەیشتن یان گۆڕینی خۆیان بدەن. ئەمە دەقەکە دەگۆڕێت بۆ ئاوێنەی ڕووداوەکانی ژیان و هەستی تاک، نەک لێکۆڵینەوەیەکی قووڵ لە خودی مرۆڤ.

سێیەم: زمانەکەی ڕاستەوخۆ و واقیعییە و زۆر نزیکە لە زمانی قسەکردنی ڕۆژانە. بەکارهێنانی وشەی وەک "قەبات" و "زمانپێل" و "مل پان" و "بەدفەڕە" دەقەکە دەوڵەمەند دەکات بە وشەی فۆلکلۆری و ناوخۆیی, لە لە هەندێک شوێندا، بەکارهێنانی زۆری وشەی زبر و توندوتیژ (لێدان، گارەگار، شیڕاندن, گانم ناداتێ) دەقەکە لە ڕووی هونەرییەوە کەمێک هەژار دەکات، چونکە ناتوانێت بە وردەکاری و قووڵی, دەروونی مرۆڤ دەرببڕێت، بەڵکو تەنها کاردانەوە

س□ر□تاي□كانيان پيشان دەدات.

چوارەم: چيرۆكەكە وەك كورتەچيرۆك خاوەنی چ□ي□، ب□□ام ئ□م چ□ي□ وادەكات خو□ن□□ر هەست بە پچڕپچڕی بكات لە كاتی گواستنەوەی خێرا لە دەنگێكەوە بۆ دەنگێكی ديكە. هەندێك لە بەشەكان (بە تايبەت بەشی كۆتايی سەناريا) هەست دەكەی بە ناتەواوی كۆتايی هاتووە.

به کورتی:
“قەبات”ی گۆران سەباح چيرۆكێكی گرنگ و جياوازە لە نيشاندانی لايەنە واقيعی و خەمناكەكانی ژيانی هاوسەری و قەيرانی ئابووری لە كۆمەڵگای كورديدا. نووس□□ر توانيويەتی بە شێوازێكی هونەری (گێڕانەوەی چەند دەنگ) و زمانی واقيعی، وێنەيەكی ڕوون لەم كێشانە بخاتە ڕوو.

ئەنجام:
لە ڕوانگەی فەلسەفەی نيتشەوە، چيرۆكەكە وێنەی “مرۆڤی كۆتايی” نيشان دەدات كە لە ويستی دەسەڵات نوقم بوون، بێ ئەوەی بتوانن بەسەر خودی خۆياندا زاڵ بن يان بەها نوێيەكان دروست بكەن. كارەكتەرەكان لە بازنەيەكی بێ كۆتايی لە تووڕەيی و داواكاری و تۆڵەسەندنەوەدا دەخولێنەوە.
لە ڕوانگەی عيرفانييەوە، چيرۆكەكە بە تەواوی نيشانەی ونبوونی ڕۆحی و گەيشتن بە خودناسيی دەخاتە ڕوو. كارەكتەرەكان لەناو نەفسی خۆياندان و تێگەيشتنێكی قووڵيان بۆ ژيان و پەيوەندييە مرۆييەكان نييە، بەڵكو تەنيا بەدوای چێژە ماددی و كاتييەكاندا دەگەڕێن.

لە كۆتاييدا، چيرۆكەكە وەك ئاوێنەيەكە بۆ ناڕەزاييە كۆمەڵايەتييەكان، لێ پێويستە قووڵتر بڕواتە ناو ڕۆحی مرۆڤەوە، نەك تەنيا ڕووبەرە دەرەكييەكان نيشان بدات. ئەگەر نووسەر كەمێك ڕێگەی بە كارەكتەرەكانی بدايە كە لەو بازنەی نەفسه دەربچن و ڕووبەڕووی خودی خۆيان ببنەوە، دەقەكە دەبووە خاوەنی قووڵاييەكی فەلسەفی و عيرفانی زياتر و كاردانەوەيەكی هەميشەيی تری بەسەر خو□ن□□ردا دەبوو.

بڵند باجەلان

سەرچاوە: قەبات، گۆران سەباح، گۆڤاری كاروان، 2025

دەبابە و درۆن گەیشتنە نێو ماڵان.. سەلام عومەر

کە پشکۆی عەشیرەت دەگەشێنیەوە، دواتر دەتسوتێنێ، کە گڕای میلیشیا لەشار دەچێنی، چزەت لێهەڵدەستێنێ

ئەگەر پێشتر و لە سەردەمی دوای راپەڕین هێشتا پارتە سیاسیەکان کەمئەزموون بوون بەکۆڵەپشتێکی کۆن و بەرنامەیەکی چیاییەوە ناکۆکیە سیاسەکانیان گەیاندە شەڕی ناوخۆ و لەنێو شارەکاندا بە تەنیا چەکی سوك یەکلایی دەکرایەوە، یەکتریان راونا و کلتوری یەکتر فڕێدانیان هاویشتە سەر خوانەکان، ئەوا ئەمڕۆ دوای 34 ساڵ لە پرۆسەی سیاسی بە پێکهێنانی حکومەت و پەرلەمان و درووستکردنی دەیان رێکخراوی مرۆیی و هەبوونی بەناو یاسا و لەژێر زوومی هەزاران کامێرای ناوخۆ و بیانی و لەنێو بارودۆخێکی تەواو جیاواز کە دەگوترێ نەخشەی رۆژهەڵاتی ناوەراست گۆڕانکاری بەخۆیەوە دەبینێ، لە هەمووشی گرنگتر لە ژێر چاودێری قونسوڵیەی وڵاتان و لیکاوی حەشد و وڵاتە هەرێمایەتیەکان، بە دەبابە و درۆن لە نێوەندی شارێکی رۆشنبیری کەوتوونە گیانی یەکتری و نیشانە لە دیموکراسیەتێك دەگرن کە تەنیا لەو شارە دەستدەکەوت و کەچی تەرمی ئەویشیان وەك دەیان رۆڵەی ئەم شارە دیزە بەدەرخۆنە کرد.

ناکۆکیە سیاسیەکان و کێبڕکێی بردنەوەی هەڵبژاردن، جگە لەوەی لە هەموو وڵاتان هەیە لێرەش چەند ساڵێك بوو خەریکی گەشانەوە بوو و خەڵکی هیوایەکیان بەو تۆزە کرانەوەیە هەبوو کە لەژێر فشاری وڵاتە زلەهێزەکان خرابووە سەر دەسەڵاتدارانی ئێرە و نەیاندەهێشت توخنی چەك و لەناوبردنی یەکتری بکەون، وەلێ بەداخەوە لەپێنای دیموکراسی و لەژێر سێبەری هەڵبژاردنە ساختەکاندا سەرەتا بە گوشینی زگی خەڵکی دەستیان پێکرد و دواتر کڕین و بندیوار، ئەوجار گەندەڵی گەیشتە ئاستێك داهاتی ئەم نیشتمانەیان بەسەر زۆنی سەوز و زەردا دابەشکرد و هەر بەوەشەوە نەوەستان نەوتەکەشیان خستە نێو باغەڵی خۆیانەوە و فەرمانبەرانیان بەجۆرێك دەسخەڕۆ کرد کە لەوەتەی ئەو وڵاتە هەیە هاوشێوەی نەبووە، هەر بەوەوە نەوەستان خۆپیشاندان و نارەزاییان قەدەغە کرد و ئۆپۆزۆسیۆنیشیان ناشت، ئەو دەرگا کراوەیەی لە سلێمانی هەبوو ئەویشیان داخست و هاتن هەموو

جوڵانەوەیەکی نارەزایەتیان بە بیانووی جۆراوجۆر راکێشایە بەندیخانەکانەوە دواتر کەڵەپشتی کەنەکانیان کردەوە هەموو ئەو چەکانەی بە لەنێوبردنی دوژمن درابوون بە پێشمەرگە لەنێو شاری سلێمانیدا تاقی کرانەوە بەجۆرێك گوللەیان بە دیموکراسیە نەخشەکەوە دەنا وەك ئەوەی شار کەوتبێتە ژێر هەژموونی دووژمنەوە.
ئەگەر پێشتر هاوڵاتیانی ئەم هەرێمە هیوایەکیان بە دەسەڵاتی خۆمانی هەبوو، ئەوا ئەمڕۆ تێنگەیشتن هەر رەخنە و قسەیەکی بەجێ دژیان بە دەستگیر کردن و تۆمەت بەخشینەوە کۆتایی دێت و هەر ئەوەندەش نا، سەرهەڵبەینی هەر پارتێك دژی ئەو زەنە رەنگاورەنگانە بەسەرکوتکردن و بەکارهێنانی چەکی قورس یەکلایی دەکرێتەوە.
چاو سووربوونی پارتە زەبەلاحەکان لەنێو داهاتەکی قەبەدا کە ئی خەڵکە و ئەوان دەیبەن، لەخۆبایی بوون و پشگوێ خستنی ئەوانیدی و ئامۆژگارییەکان کە هەمیشە بەبیریان دەهێننەوە، خۆی لە گێل دەکەن و بەجۆرێك جڵەویان لەدەست دەرچووە خەریکە هەڵگوشینی زگی فەرمانبەران و بچووککردنەوەی قەوارەی هەرێم و داخوازییەکانی بەغدایان بیر دەچێتەوە و بەئاگان لەوەی ئەو سەرکەشییەی ئەوان دواجار بە زەرەری خۆیان دواتر خەڵك کۆتایی دێت و قەت بیریان لەوە نەکردۆتەوە هێشتا بیانوو زۆرە بۆ لەنێوبردنمان.
ئاخر دەبێت تێبگەن ئەو نەقیزەی خۆیان درووستیان کردووە، دواتر هەر لە خۆیان دەچەقێ.

سەلام عومەر

بیرەوەرییەکانی مووسا عەنتەر وەک بەشێک لە دیرۆکی خوێناوی نەتەوەیەک.. گەران هەڵەبجەیی

{گەر زمانەکەم مەترسی بێت بەسەر پایەکانی دەوڵەتەکەت، کەواتە وڵاتەکەت لەسەر خاکەکەی من بونیاد ناوە- مووسا عەنتەر}

من کەسەکم زۆر ئارەزوی خوێندنەوەی بیرەوەری دەکەم، بەتایبەت هی ئەو کەسانەی کە ڕۆڵ و نەخشیان لە کایەکانی مرۆڤاتیدا هەبووە و

هەیە ،ئیدی لەسەر ئاستی لۆکالی بێت یا جیهانی. لەو ڕووەوە هەرچیم دەست کەوتبێ خوێندومەتەوە ،خوێندنەوەیان سوود بەخش بوون هەمیش چێژ بەخش.
نوێترین کتێب کە خوێندمەوە کتێبی{ بیرەوەریەکانی مووسا عەنتەر} بوو بە قەوارەی[٦٣٨] لاپەڕە کە لە کاک سەلام محەمەدی هاوڕێم قەرز کردبوو .
مووسا عەنتەر مرۆڤێکی ڕووناکبیری هەمەڕەنگ بوو، بەو واتایەی لە زۆر بـــــــواردا خۆی دەبینیەوە ،لەوانە سیاسەت،نووســـــین و ڕۆژنامەگەری،زمان،یاسا،پرۆژەی بازرگانی.
ئەو کەسانەی یاداشتنامە یا بیرەوەری یاخود ژیاننامەی خۆیان دەنووسنەوە ،هەر یەکەیان بە ستایل و شێواز و فۆرمی تایبەتی خۆی دەنووسێت و پێی ناسراوە . لەخوێندنەوەی بیرەوەریەکانی مووسا عەنتەردا خۆم لەبەردەم جۆرێکـــی نـــوێ لە گێڕانەوەی ژیاننـــامەدا بینیەوە کە جیـــاوازە لەوانەی کە پێشتـــر خوێنـــدومنەتەوە.بۆنمونە مووسا عەنتەر بەوجۆرە باسی خۆی نەکردوە کە وەک قارەمان خۆی نمایش بکات ،بەڵکو هەندە زوومی خستووەتە سەر خودی خۆی کە خزمەتی پەرەگـــرافەکەی کـــردوە،ئەو وابەســـتەنەبووە بە کـــات و ڕۆژەوە ، لە کویدا بەگونجاوی زانیبێت باسی ئەورووداو و کەسانەی کردوە کە بەرکەوتنی لەگەڵیاندا هەبوو،ئیدی بەجارێک بووبێت یا بەچەندین جار.مەبەستم ئەوەیە بەپێی سیاقی زەمەنی ڕووداوەکانی یاداشتت نەکردوە بەڵکو بەپێی پێویستی و گرنگیان باسی کردون. مووسا عەنتەر سیاســەتمەنداری کـوردی بــاکوور، لەڕێگەی ئەو کتێبەوە توانیـویەتی هەرچـی ناســەرو ســتەم و چەوسانــدنەوە و کووشتــار کە لە دیرۆکــی پەخوێناوی نەتەوەکەیدا ڕویانداوە بەخوێنەری بناسێنێت .
ئاپێ مووسا لە باسکردنی ئەو فشارو ئەشکەنجەو گرتن و نکولی کردن لە مـافی نەتەوەکەیـــدا کە خـــودی خۆی بەشـــی شێـــری بەرکەوتـــووە بەشێوەیەکی سادە بەئام پەمانا و هەندێک جاریش لەقاڵبی کۆمیدیدا باسـکردوە،بۆنمونە لەدەمـی یەکێـک لە دادگایکردنیـدا دادوەر لێـی دەپرسێت ،چ کارەیت؟ ئەویش لەوەڵامدا دەڵێت [کوردایەتی]،دادوەریش واتەدەگات کە قەشمەری پێ دەکات بۆیە لێی دووبارەدەکاتەوە، ئەویش بۆی ڕوونـــدەکاتەوە دەڵێت[لەســـەر کـــوردایەتی دادگـــایی دەکرێم،لەسەرکوردایەتی سکاڵا لەدژم تۆمارکراوە،لەسەر کوردایەتی دژایەتی دەکرێم،لەسەر کوردایەتی چەندین جار بەند کراوم،لەسەر کوردایەتی نەفی دەکرێم ،لە سەر کوردایەتییە کە ناتوانم ژیانێکی ئاسوودە بژیم]،کەواتە ڕاستم گووتووە کە پیشەم کوردایەتیە.
خەسڵەت یاخود بەهرەیەکی دیکەی ئەو مرۆڤە مەزنە ئەوەبوو کە لەکاتی خۆیـــدا و زۆر بەخێرایـــی وەڵـــامی نەیـــارانی داوەتەوە ، بەتـــایبەت

ئوانی بنی سووکایتی لقسکانیان یاخودل پرسیارکانیان هاتو،ئو بجرک برسیقی داونتو ک دمبستی کردوون.

ئو تکشر مزن تائو ژی ترریان کرد پشویکی ندا ، ژیانکی ئاسایی لتک خزانکیدا نژیا ،بام هرگیز کی نداو بزار نبوو، چونک دیزانی ئو باجی کوردبوون دیدا.ئو بردوام بگی دادگاو بنککانی پلیسو بوو،لزربی باژکانی تورکیادا دسیی هبوو ،لدسییک دربازدبوو لشونکی تر دسییکی تری ب کراوتو .

لسر شتی واب ماناو ب نرخ لپچینو ولپرسینویان لگداکردو ک عق قبوی ناکات .وک خی ئاماژی پداو، لسرووختی جنگی جیهانی دوومدا قیرانی خراک لتورکیا پیدا دبت،بئوی خی و ئو خوندکار کوردانی لو بش ناوخییدا ل ئستمبو دژیان ک ئاپ موسا خاونداری کردو،بئوی برسی نبن، دنرن ل گوندکانی کوردستانو للاین کسوکاریانو خواردنی وشکیان ببت وک ساور،نیسک، نک و پیاز. لسر ئم سکاای لسر تماردکن،

ببهانی ئوی ک گوای خوندکار کوردکان فردکات تا خواردنی ئیستانبو نخن ، هاوکاتهانیان ددات تا خواردن نتویکانی کورد ل بیر نکن.ئاپ مووسا دئم لنبوونیدا ئو خواردنانمان دخواد،کچی ئوی خبری لداین هروها پلیسیش خستبوویان قابی سیاستو.جا لسر ئو جارکی دیک بانگهشتی بنکی پلیس کرابوو.

زر جار بیرکموو لخم دپرسم ک چن برگی ئو هموو مینتیی گرتوو ؟ و دمک ئاوک ل دیرکی سخت و دژوارو پ تراژیدیای نتوکم ددمو، دگم ئو استیی کدت هر تاککی کورد گر بشک ل غمی نتوکی کردک ،ئیدی ژیان و چارنووسی دبسترتو ب چارنووسی نتوکیو دبت بشک لی ،کوات ژیانی هژا مووسا ئاونی گلکی بوو ،یاخود کورد واتنی ژیانی مووسا [مشتک بوو ل خروارک] .

ئوی جگی ئاماژی ئوی لگ ئو هموو نهامتی و ناهقی و ئشکنج دروونی و جستیدا ک ووبووی بوونتو هرگیز وری برنداوو لتکشان سارد نبووتو ،هاوکات ئم حاتی نکردوت کرستیک ب دژایتی کردنی گلی تورک، بکو تنها دساتداران و دزگا داپسنرکانی تاوانبارکردو،هربهی ئم هوستو جوانیو هاوسزی کمک ووناکبیری تورکی بخی اکشاو : لوان ئیسماعیل بشکچی،عزیز نسین،نازم حیکمت ،پرفیسر سرور تانیللی وکس و لاین چپکانی تورکیاش .

لەپاش خوێندنەوەی بیرەوەریەکان لەلایەن پرۆفیسۆر ساروەر تا نیللیەوە نامەیەکی دەستخۆشی بۆ مووسا دەنووسێت و ل□ بڕگەیەکدا دەڵێت[ئەو ستەم و چەوساند□ن□و ئازاردانەی دووچاری خۆت و نەتەوەکەت ب□وون ،گەر ١% ی ڕاستبن ئەوە شەرمەزاریە بۆ دەسەڵاتدارانی وڵا تەکەم، بەڵام دڵنیام کە ١٠٠ % هەموویان ڕاستن ، بۆیە من ئەوە بەتاوان دەناسێنم.]

دەسەڵاتدارانی تورک دەیانزانی کە مووسا عەنتەر کەسێکی زیرەک و بیرتیژەو بەئاگاوە دەجو□ت□وە، هەرگیز بەهانەی نەداوە بەدەستەوە ، هەربۆیەش زۆربەی جارەکان لەدادگاکان بێ تاوان دەردەچوو.

ئەو دەمەی هاوژینەکەی فرانسۆ میتران□{دانیال میتران}بەسەردانێک لەتورکیا دەبێت، بەڕێز مووسا عەنتەر دەبینێت ،گفتوگۆ دەربارەی ڕەوشی خراپی کورد دەکەن، پاشان خانمە دانیال بانگهێشتی مووسا دەکات بۆ فەرەنسا بەمەبەستی بەشداری لە کۆنفرانسێک دەربارەی دۆزی کورد.

پاش ماوەیەک ڤیزەو داوەتنامەی پێدەگات، دەمێنێتەوە سەر ڕەزامەندی [میت] ، ئەوانیش کۆمەڵێک بەهانەی پێدەگرن، مەبەستیش ئەوەیە کە ڕێگەی سەفەری لێبگرن کە هەرواش بوو. دوا بیانو پێ ئەڵێن تۆ بەر لەچەندساڵێک قاچاخچێتیت کردووە، ئەویش وێرای ئەوەی پێکەنینی بەو تۆمەت□ د□□ت ، داوای بەڵگەدەکات، پێی دەڵێن بەڵگەکان لە فڵان باژێڕە، ئەویش سەفەری هەمان باژێڕ دەکات، لەوێ پێی دەڵێن تۆ هیچ دۆسیەکت لای ئێمە نیە، ئیدی تێدەگات کە هەوڵدان بئ هودەیە بۆیە واز لە مەسەلەی سەفەر دێنێت .

سەیری سەخافەتی کاربەدەستانی تورک بکەن هەر تۆمەتی قاچاخچێتی مابوو بیدەنە پاڵی ،خۆشبەختانە بە هەوڵ و توانا و لێهاتوویی خۆی هەموو تۆمەتەکانی بەدرۆ دەخستەوە.

ئاپی مووسا ڕۆژنامەنووسێکی کاراو چالاک بووە ،وەک سەرنووسەر چەندین ڕۆژنامەی بەڕێوە بردوە ،یاخود ئەو ڕۆژنامانەی ئەو کاری تێداکردوون پڕفرۆشترین ڕۆژنام□ بوون. لەڕووی بیروبۆچوونی سیاسیەو□ س□□رب□ م□در□س□□ی چ□پ ب□وو□ و و□ک چ□پ□ک□ی کورد ماوەیەک ئەندامی{پارتی کرێکارانی تورکیا}و بەرب□ژ□ریان بووە بۆ یەکێک لە هەڵبژاردنەکانی پەرلەمانی تورکیا.

ئەوەی پتر دەسەڵاتدارانی تورکیای تووڕەو سەغڵەت کرد کتێبەکەی یاخود شانۆنامەکەی بوو بەنێوی [برینی ڕەش]+. ئەم کتێبە وەرگێڕدرایە سەر چەندین زمانی ئەوروپی ،تەنانەت لەسوید کردیانە دەقێکی شانۆیی و لەسەر شانۆ نمایش کرا، بەڵام لەتورکیا قەدەغەکراو لەبازاڕەکاندا کۆکرایەوە.

وەزیری ئەودەمەی تەندرووستی[١٩٥٩] دەربارەی نەخۆشی برینی ڕەش

گووتبووی هەکار خواردنەوەی ئاوی پیسە نەک گەنمی ژەهراوی،
نازم حیکمەتیش لە مەسکەوە بابەتێک دەنووسێت بەناوی[ئابڕووچوونەکەی وەزیری تەندرووستی].
مووسا عەنتەر وەرای ئەوەی نووسەرو ڕۆژنامەنووسێکی بەتوانا و سەرکەوتووبوو ،هاوکات خاوەنی ئەقڵێکی کاراو تیژبوو بوو، بەتایبەتی زرنگی لە خوێندنگا، وەڵامی گونجاو بە پرسیارەکان، بەرزی توانای بەڕێوەبردنی پرۆژەی بازرگانی گچکە یا مەزن و زۆر بواری دیکە.
بەکوردی و کورتی مووسا عەنتەر دیارێکی مەزن بوو بە گەلی کورد، بەڵام بەداخەوە نەژادپەرستانی تورک بەرگەی ئەو ڕاستیانەیان نەگرت کە دەیخستنە ڕوو، جا بە ئەوەی ئەم مرۆڤە مەزنە پایەکانی ئەو دەوڵەتە فاشیە زیاتر هەڵنەتەکێنێت و پتر ئابڕوویان نەبات ، بڕیاری تێرۆرکردنیان دا.
لە ڕێکەوتی [٢٠/٩/١٩٩٢] مووسا عەنتەر لە هۆتێلێک دەبێت لە دیاربەکر، کەسێک دێتە لای و داوای لێدەکات کە کێشەی نێوان دوو لایەن چارەسەربکات، ئەویش لەدڵپاکی خۆیەوە قەبوڵی دەکات ، بەتەکسیەک لەگەڵ بکوژەکە دەچنە ئەو کۆڵانەی کەگوایە ئەو ماڵەی تێدایە کە ڕێکەوتنەکەی تێدا ئەنجام دەدرێت، لەناکاو ئەوکەسەی لەگەڵیدا بووە لەناو کۆڵانێکی تاریکدا چەند فیشەکێک دەنێت بە مووسا عەنتەرەوەو گیان لەدەست دەدات.
وەک هەندێک لە میدیای تورکی بڵاویان کردەوە ئەوانەی لەپشت تێرۆرکردنەوەکەوەبوون گرووپی[ژیتەم]ن ،ئەوەی سەیرە لەپای ئەو تاوانە قێزەوەنە دەسەڵات هیچ هەنگاوێکی جددی نەناو دۆسیەکەیان داخست.وەک خوێندەمەوە تەنانەت بەخاک سپاردن و پرسەکەی زۆر سنووردار کرابوو.
دواوتەم ئەوەیە کە ئەم کتێبە تەنها یاداشتنامەی کەسێک نیە ، بەڵکو بریتیە لە هەڵدانەوەی لاپەڕەکانی دیرۆکی نەتەوەیەکی زوڵم لێکراو لە بەشێکی کوردستان کە باکوورە،ئەو زوڵمەی تائێستاش بەردەوامە،وەلێ ئەوەی مایەی شانازیە لەبەرامبەردا بەرەنگاربوونەوەش بەردەوامە.
سەرنج/ دەربارەی [+بریینی ڕۆش] هیچ نانووسم چونکە لە کتێبەکەدا باس کراوە،هیوادارم لەدەرفەتێکدا بیخوێننەوە.
*موسا عەنتەر، لە ساڵی ١٩٢٠ لە گوندی (زڤینگە) ی سەر بە شارۆچکەی نوسەیبینی پارێزگای مێردین، لەدایک بووە، دایکی موسا عەنتەر یەکەم موختاری ژن بووە لە تورکیا، لەساڵی ١٩٤٤ ژیانی هاوسەری پێکهێناوەو خاوەنی دوو کوڕو کچێک بووە، بە ناوەکانی عەنتەر و دیجلە و ڕۆشە.

تەمەنمان لێ دزرا.. رەسوڵ بەختیار

دەرچوویەکی یەکەمی سەر ئاستی بەش و کۆلیژەکەی لەخوێندنی ساڵی 2018 -2019 دەرچووە، هێشتا چاوەڕێی دامەزراندن دەکا، ئەو یەکەمە، نازانم چۆن، ئەوە خۆی دەیزانێ، 6-7 ساڵە بێ ئیش و کار تیایدا دەسووێتەوە، زۆر گلەیی کرد، منیش پێمگوت: گلەیی مەک□، د□زانم، حەز دەکەی لەوڵاتی خۆتدا خزمەت بکەی، بەڵام دەزانی مامۆستا موحسین نزیکەی 20ساڵە خانەنشینە، ئەویش گلەیی هەیە، زۆرجار دەڵێ ئەم هەموو تەمەنەیان لێ دزین، لەپاش ش□□□شی 14ی تەمموزەوە ئێمە خێرمان لەخۆمان نەدیووە، ساڵێک دۆخەکە، باش و جێگیرە، دواتر قەیرانەکان دەست پێ دەکات، هەموو تەمەنمان بەقەیران و گرفت و کێشە و ڕاکە ڕاکە تەواو کرد، هێشتاش هیچ نەبووە، هیچ دیار نییە، نازانین، کە کۆتایی بەو قەیران□ د□□.

کێشەکە لەوەدایە هەمووان خۆیان بەشڕۆڤەکار و زانا و دانا دەزانن، هەر یەکەو بەئارەزووی خۆی با بەتەکان ش□□ن و کەو دەکات، ئەوی دیکە، لێی دێتە وەڵام، لەجیاتی دوو قسەی جوانتر بکات، بەیەکجاڕ کێشەکە قووڵتر دەکاتەوە، .. بەڕاستی تەمەنمان لێ دزرا، بەو کێشە بێ مانایانە، بەو قەیرانە بێ مانایانە…

ئەحمەدی برام نەیتوانی ل□□□ ل□گەڵ ئێمە درێژە بەژیان بدات، رۆیی چووە ئەڵمانیا، ماوەی دە ساڵێکە تەنیا دوو جار ئەوم بینیووە،

محەمەدی هاوڕێم، لەگەڵ راپەڕین ئەویش رۆیشت، ئەویش لەشارێکی ئەڵمانیایە، بەکار و کاسبی خۆی سەر قاڵە، چەند جارێک هاتۆتەوە بینیوومە، بەڵام هەردووکمان داوی سپی لەسەر سەری یەک دەژمێرین، بەو واتایەی تەمەنێکی دوور و درێژیان لێ بردین، بەبێ ئەوەی هیچ کاممان بەرپرس بین لەقەیرانەکان، هیچ کێشەمان نەناوەتەوە، تەنیا هەرێممان خۆشدەوێ، دەمانەوێ خەڵک بەئاشتی و ئاشتەوایی بژیت، هیچ کات مامۆستا و فەرمانبەران بەدەست بێ مووچەییەوە نەناڵێنن، مامۆستا گۆران-ی مام□پ□□□ی دەنگەکان، لەنزیکەوە نایناسم نازانم لەچ وڵاتێکە، بەڵام بەهۆی ئەم مام□پ□□□وە مەیانەیەکمان لەنێوان دروست

بووە، نازانم لەکەیەوە، نەهاتۆتەوە کوردستان، بەڵام بەهۆی ماڵپەڕەکەی هەست دەکەم، دەیەوێ داوای تەمەنە دزراوەکەی بکاتەوە، دکتۆر سلێمان و دوکتۆر وشیار، زۆر جار سوعبەتی خۆشمان دەکرد، لەبەر نادادپەروەری وڵاتێان جێهێشت، لەوانەیە ئەوان دۆخێان باشتر بوو بێ، چونکە لەو کەندایە، زوو مافی نیشتەجێ بوونیان وەرگرت، زوو زوو دەمەوێ تەلەفۆنێان بۆ بکەم، بەڵام زۆرجار دەڵێم لەوانەیە،لەکەنەدا نیوەی شەو بێ با وەڕسیان نەکەم، ئەوانیش دەیانویست لێرە لەتەک خۆمان بژین، بەڵام زاناتر بوون، بڕوام وایە، پێیان باشتر بووە، وەک چۆن تەمەنێان لێ دزرا، نەیانەوێ تەمەنی منداڵەکانیان بدزری.

تەمەنی ئێمە لەنێوان شەڕ و کوشتار و قەیران و بێ مووچەیی فەرمانبەران و دووبارە نانەوەی کێشە تا کێشەی پێشترمان لەبیر ببەنەوە، دەزانم هەمووتان ئەو هاوڕێ و دۆستانەتان هەیە، لەناکاو بیرتان بێتەوە، بەڵام زۆڕ ناخۆسە هەست بەوە بکەین هەموو تەمەنیان لێ دزین، بەبێ ئەوەی ئاسۆیەکی ڕوون هەبێ بۆ بەیانی.